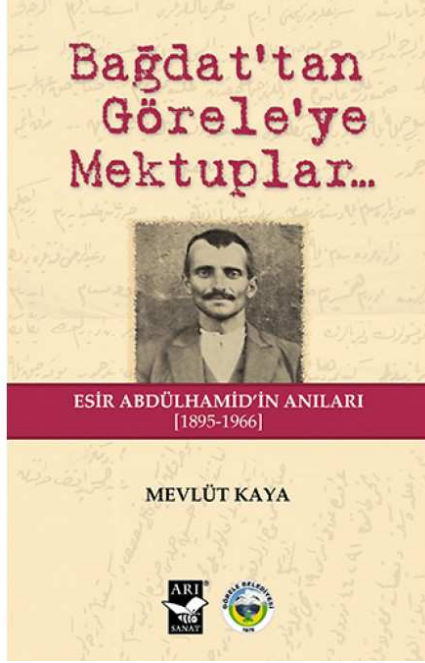

Mevlüt Kaya, **Bağdat'tan Görele'ye Mektuplar (Esir Abdülhamid'in Anıları 1895-1966)**, İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2017, 192 sayfa, ISBN: 978-605-5021-77-1

Turgay KABAK*

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla verilen seferberlik emrinde Göreleli Kâtip Rüstemezâde Abdülhamid askere alınmıştı. Askerliğini yaptığı sırada Bağdat'ta İngilizlere esir düşen Abdülhamid, buradan ailesine bazı mektuplar yazmıştı. Bu mektuplar, dönemin koşullarını açık bir şekilde anlatan ve bugün bazı bilinmeyen ayrıntıları gün ışığına çıkarmaktadır. Kaya'nın mektupların tarih yazımına sağladığı katkılardan hareketle ele aldığı bu eser, aslında tarihin yanı sıra Türk sosyolojisine, edebiyatına ve folkloruna da katkı sağlamaktadır. Mektuplar, medeniyet tarihinin en önemli göstergelerini içeren tarihsel verilerdir. Mektuplardaki cümleler, yazıldığı çağın aynasıdır. Mektupların taşıdığı yazılı ifadelerin giderek kullanım dışı kalması, içten içe gerçekleşen bir kültür kıyımı olarak düşünülebilir.

Mektuplaşmanın modern çağdaki yok oluşu, sosyal tarihi aydınlatacak kodların bir kısmının silinmeye başlaması olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda toplumların hafızalarında milli-edebi kültürün zayıflaması olarak da yorumlanabilir.

Safevileri (Aydoğmuşlu 2013: 411-420), Selçukluları, Osmanlı'yı aydınlatmada birçok mektuptan faydalanılmıştır. Osmanlı tarihinin aydınlatılmasında Kanuni'nin mektuplarına yer yer başvurulmuştur. Namık Kemal'in arkadaşlarına, devlet ricaline ve yakınlarına yazdığı mektuplar, hem edebi hem de tarihsel öneme sahiptir (Karahan 2013: 101-107). Abdülhak Hamid Tarhan'ın (Koç 2002), Atatürk'ün (Sabah, 10 Ocak 2007) ve Kazım Karabekir'in (Evcin 2013: 1-66) yazdığı mektuplar da yakın tarihin aydınlatılması açısından oldukça önemlidir.

Çanakkale savaşlarında askerin psikolojik durumu ve elde ettiği başarıların hangi atmosferde gerçekleştiği konusunda, döneme dair asker mek-

* Yrd. Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi, turgaykabak@gmail.com

tupları öncelikle başvurulması gereken kaynaklardır (Arıkan 2011: 213-243). Bu bağlamda Abdülhamid Efendi'nin 1918-1966 sürecinde yazdığı ve aldığı özel mektupların, kaleme alındığı dönemin ruhunu yansıtan toplumsal veriler içerdiği açıktır.

Abdülhamid Efendi'nin askerlik ve esaret sürecine dair gelen ve giden mektuplarda şeklen, bugünkü manada "özel mektup" kavramının kalıplarına uyulmamıştır. Buradaki sıradışılık, o dönemki eğitim standartlarıyla Abdülhamid Efendi'nin askerî/esaret koşullarına temellidir. Yakın tarihlere doğru gelindiğinde ise özel mektupların yazımında duygusal vurgulardan ve tekrarlardan çok, somut dayanakların ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir. Ancak nesnel dayanaklarla yazılan, kuramsal ve teorik bilgi ile istatistikî veriler içeren mektupların "özel mektup" olmaktan uzaklaşarak, henüz tanımlanmamış ideolojik mektuplar olduğu açıktır (Althusser 1975: 39-49).

Abdülhamid Efendi, 1928'de gerçekleştirilen Harf İnkılâbı sonrasında kendi olanaklarıyla yeni harfleri öğrenmiş, ancak resmi işlemler dışında yeni alfabeyi kullanmamıştı. Mektup yazımında, hesaplamalarında, not ve karalamalarında hep Osmanlı Türkçesini tercih etmişti. Bunun birden fazla nedeni vardı: Öncelikle kendisi Osmanlı Türkçesi geleneği ile şekillenmiş bir okur-yazarlık altyapısına sahipti. Yazıda en rahat kullanabileceği, kendini en kolay ifade edeceği alfabe eski alfabeydi. Başka bir neden ise, yazıştığı arkadaşları ve diğer yakınları, yeni Türk harflerini bilmiyordu. Bu nedenle onlara gönderdiği mektuplar, eski harflerle yazılmak zorundaydı. Abdülhamid Efendi inkılabın çok öncelerinde, çocukluğunda Osmanlı'nın kullanmakta olduğu Arap rakamlarını öğrenmişti. Dört işlemi en basit ve hızlı biçimde bu eski rakamlarla yapabiliyordu. Yeni harflere ve işaretlere geçiş süreci, toplumda bu yönde alışkanlığa bağlı kısa süreli zorluklar doğurmuştu.

Kaya'nın eserinde, Birinci Dünya Savaşı'nın ortasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde gerçekleşen Rus işgalinin Eynesil-Görele özelindeki yansımaları, söz konusu mektuplar üzerinden ele alınmıştır. Rus işgalcilerin Görele'de yerli halka, tarlalara ve hayvanlara verdiği zararlar Göreleli Abdülhamid'e ailesi tarafından yazılan mektuplarda yer almaktadır. Eser, bu yanı sıra yakın tarihin önemli olaylarına tanıklık eden bilgileri okurlarla paylaşmış, belgesel bir çalışmadır. Ayrıca yörede tarım ve ziraat işlerinin, geçim ve gündelik yaşantının yanı sıra dönemin aile yapısına dair sosyal konulara da eserde ayrıca belgelerle yer verilmiştir. 'Bağdat'tan Görele'ye Mektuplar' adlı eser, bir yönüyle de aile tarihi çalışmalarına örnek teşkil etmektedir.

1895'ten 1966'ya kadar Kâtip Rüstemzâde Abdülhamid Efendi'nin ve ailesinin yaşantısını inceleyen eserin içeriğinde şu kısımlar yer almaktadır: Abdülhamid Efendi'nin yaşamı, mektuplar ve tarih, Harf İnkılâbı ve Abdülhamid Efendi'nin mektupları, 1918, 1919, 1920, 1924, 1927, 1945, 1949, 1951, 1960, 1962 ve 1966 yıllarına ait mektuplarla birlikte çevirileri ve analizleri, bazı tarihsiz mektuplar; çevirileri ve analizleri, Abdülhamid

Efendi'ye ait eski eřya, kitap, mecmua, belge, hesaplama ve notlar, Abdülhamid Efendi'ye ve ailesine ait eski fotoęraflar.

KAYNAKLAR

- ALTHUSSER, Louis (1975). "1968 Mayıs Olayları Üzerine Bir Mektup", (Çev. Taciser Belge), *Birikim Dergisi*, 1/1, 39-49.
- ARIKAN, Mustafa (2011). "Bir Çanakkale Şehidi ve Mektubunun Başına Gelenler", *Gazi Akademik Bakış*, 5/9, 213-243.
- AYDOĞMUŞOĞLU, Cihad (2013). "Safevî Çağına Ait Üç Türkçe Mektup ve Deęerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coęrafya Fakültesi Dergisi*, 53/2, 411-420.
- EVCİN, Erol (2013). "Kâzım Karabekir Pařa'nın Basında Neşredilen Tarihi Mektupları Ve Bunların Kamuoyundaki Yansımaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29/87, 1-66.
- KARAHAN, Leyla (2013). "Namık Kemal'in Mektuplarından Dönemin, Türün ve Yazarın Diline Dair Mektuplar", *Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, (Ed. Bülent Gül), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 101-107.
- KOÇ, Murat (2002). "Mektuplarda Edebiyat Dünyamız-I: Abdülhak Hamid Tarhan'ın Mektupları", *İlmi Araştırmalar Dergisi*, 13, 86-112.
- Sabah, 10 Ocak 2007.